

Ve Sonunda Yok Oldu: Yangtze Nehir Yunusu

Çin nehir yunuslarının dünyada kalmış son örneklerini görüntülemek üzere, hem görsel hem işitsel izleme aygıtlarıyla donanmış olarak Yangtze Nehri'ne giden uluslararası bir araştırma ekibi, altı haftalık inceleme gezisinden ne yazık ki eli boş döndü. Bütün alanı didik didik taradıklarını söyleyen araştırmacıların

tek bir nehir yunusu görmeden, daha da ötesi varlığına ilişkin tek bir kanıtla rastlayamadan dönmüş olmalarının uzmanlara göre tek bir anlamı olabilir: türün yok olmuş olması! Eğer bu doğruysa, ki şimdilik öyle görünüyor, Yangtze nehir yunusu, insan etkisiyle yok olmuş olan ilk cetacea (balina, yunus ve domuz-

balıklarını barındıran memeli takımı) üyesi olacak. Bu, yalnızca bir türün değil, Yangtze Nehri'ne özgü olup 20 milyon yıllık bir süreç içinde başka balina ve yunuslara ayrı ayrı evrimleşen koca bir hayvan ailesinin de kaybı demek. Bu anlamda 'yaşayan fosil' olarak nitelendirilen bu nehir yunusu, denizi terk edip de Yangtze Nehri'ne yüzdüğü 3 milyon yıl önceden bu yana değişmeden kalmıştı.

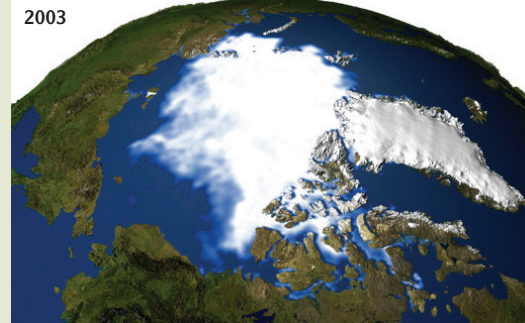
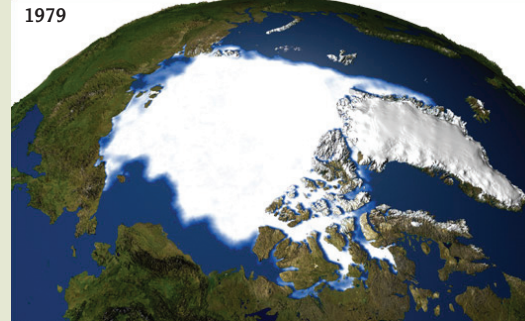
Türlerin birden fazla etken tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak tehdit edilebilmesi, bu etkenlerin de birbirleriyle önceden tahmin edilemeyen biçimlerde etkileşime girebilmesi, herhangi bir yokoluşu kesin bir nedene bağlamayı olanaksız kılarsa da, Yangtze nehir yunusu için gerçekçi sayılabilecek nedenler var: şu anda 1,3 milyar civarında olduğu tahmin edilen ve artmakta olan nüfustan kaynaklanan gürültü kirliliği, kimyasal kirlilik, zehirli kimyasalların ve patlayıcıların da kullanıldığı aşırı avlanma, yoğun nehir trafiği vb... Bu güzel hayvan için artık büyük olasılıkla çok geç. Ancak Çin Hükümeti aynı şeyin nehrin başka türlerinin başına gelmemesi için çalışmalar başlatmış durumda.

Whale and Dolphin Conservation Society Basın Duyurusu, 14 Aralık 2006

Kuzey Buz Denizinin “Buz”u Gidip “Deniz”i Kalıyor

Fazla değil, bir 30 yıl kadar daha dışınızı sıcarsanız, tahminlere göre en geç de 2040 yılında olmak üzere, yelkenlerinizi Kuzey Buz Denizi'ne açabileceksiniz! Çünkü okyanusun sularının bu tarihe kadar, yaz ayları sonlarına doğru buzlardan belki de tümüyle arınmış olacağı düşünülüyor. Hesaplamalar, yedi farklı modelden yararlanarak deniz buzunda 1870'ten beri oluşan dalgalanmaların yeni bir modelini oluşturan ABD Ulusal Atmosfer Araştırmaları Merkezi araştırmacılarına ait. Farklı modellerle daha önce yapılmış olan tahminler de buna yakın sonuçlar vermekte; ancak son model, buzun tümüyle erimesini, daha önceki en iyimser benzerinden bir 10 yıl kadar geriye çekmiş oluyor. Yine senaryolardan en kötüsüne göre yalnızca on yıl içinde, eylül ayı buz örtüsü 6 milyondan 2 milyon kilometrekareye düşecek. Günümüz buz örtüsünün % 20 kadarı kalacak, ama bu buzun da genelde Kanada ve Grönland kıyıları çevresinde toplanması da Kuzey Buz Denizi'ni neredeyse tüm buzundan etmiş olacak.

Deniz buzı, dönemsel olarak kalınlaşıp incilir. İlık yaz ayları boyunca eriyen buz kütlesi, en düşük kalınlığa genellikle eylülün ilk iki haftasında ulaşmış olur. Sonbahar ve kış aylarında, kaybolan buzun yerine gelen yenisi,

yaklaşık yıllık ortalama olan 15 milyon kilometrekareyi koruyacak biçimde artarak Kuzey Buz Denizi'ni bir battaniye gibi örter. Yaz sonundaki buz kalınlığı ve alanıysa, izleyen kışın da değerlerini ciddi biçimde etkiler. Yaklaşık beş yıldır, buz örtüsünün yaz ayları boyunca ortalamanın oldukça altına düştüğünü biliyoruz. “Eylül buzı” 2005 yılında rekor düşüşünü yaşadı. Son beş yıl için görülen bu eğilim, önümüzdeki her on yıl için % 8'lik

azalmaya karşılık geliyor. Önemli denebilecek bu düşüş oranı, yani artan erime, tabii etkisini kış buz örtüsünün üzerinde de gösterecek. NASA verilerine göre, yalnızca geçtiğimiz son iki kış için deniz buzunun azalma oranı, yıl başına % 6. 1979'dan bu yana bu düşüşün her on yıl için ortalama % 1,5 olduğunu düşünürsek, bu son derece ciddi bir oran.

Bu işe en çok, belki de tek seviyenler, herhalde Kuzey Buz Denizi'ni bir baştan diğerine engelsiz geçmek niyetindeki gemi ve denizaltılar olacak. Ama siz bir de, en başta kutup ayları olmak üzere, tehlike altındaki hayvanlara sorun. Uzun yollar katetmeye çalışırken altlarındaki buz tabakası ağırlıklarını destekleyemeyecek ölçüde inceleyecek, foklar yavrularından ayrılmaya zorlanacak, yalnızca buzlu ortamlarda yaşamaya alışmış ve besin zincirinin önemli bir halkası olan planktonlar yok olacak, birçok türün yaşamı ve devamı tehlikeye girecek. Ve ne yazık ki, bunu “yalnızca olası bir senaryo” deyip geçiştirmiyoruz. Küresel ısınmanın bu boyutlarda kalması durumunda, büyük olasılıkla hepsi gerçek olacak.

Nature, 11 Aralık 2006